

اداره هنر

باب عالی جاده سندہ دائرة مخصوصہ

آبونم سر اکٹی

مالک عنایہ دہ سنہ لکی (۶۵) ، الی
آیلگی (۴۵) غروشدر. ممالک اجنبیہ دہ
سنہ لکی (۱۷) ، آلتی آیلگی (۹) فرانقدر.
[ایضاً : نسخہ سی الی پارہ، آلتی
آیلگی بر جلد، هر جلد ۲۶ نسخہ در]۔

افطارات

﴿ آبونہ بدی پشیدندر،
﴿ آدرس تبدیلندہ قرق پارہ لک
پول کوندولی دو. ﴾

﴿ مسلکہ موافق آثار مع المصنویہ
قبول اولنور. درج ایدیلمہ بن یازیلر
اعادہ اولونماز. ﴾

دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی ہفتہ اق بھوئہ اسلامیہ در

وَلَلَّهِ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

صاحب و صدیر مسئول : ح. اشرف ارب

ابعون اهدکم سدیل الرشاد

جلد ۱۰

۷ ربیع شریف ۱۳۲۹ ۳۰ مايس

عدد ۲۴۸

کورمک فلاکتنه قاتلانورلر . آرتق بونلر صفوت اصلیه لرینی اخذ ایتدکلرینی بردە کورمزلر . خرستیانلار ایسە خلاصکارک کاوب انسانلره صفوت ابتدائیه لرینی اعادە ایتدکلرینی اوقرور ، مبشر او لورلر . — حالبوکه انسانلرک خلقتىدە اول و آخر برتخول و قوع بولماشتىر . آدمك عصيانتىن نې يولىدە توبە ایتدیکى و توبەسى نزد الھىدە نىصل قبول او لىندى ينى دە قرآن كريمىدە مذ كوردر . آنکچون مسلمان ھبوط آدمى اساساً حزن و خيتكە او قومازلر . بوھبوطىدە يىجە حكمتلىرى مشاهىدە ايدىلر و نهایت جداعاللار يىنكىدە نائل عفو و غفران او لىدىغىنى مع المعنويه کورلر . خطيب افتدىنىڭ توپە آدم حقىنە آتى كورمه مىش او لمىسىنە احتمال ويرىلە من ، چونكە آتىما مائىندىن بىخت ایتدىكىنى کورمە جىڭىز . بلکە ايشنە بويىلە سوپىلمك كلىيور .

« كىدا انجىل شىرىفە — خراب و معمور اولان مملكتىلە ، سرور و ظهور ايدىن قرون و عصرلە ، ئولەن رسولە و بعث اولانان رسولە . نىخ اولان شريعتە و وضۇم اولان شريعتە و ساۋىتە داۋىز او لوبىدە قضىيە مىزە ھىچ علاقەدا . بولىيان آنچىق دە زىادە حزىمىز او زىرىنە حزىن و كىرىزىز او زىرىنە كىدرىزىم ايدىن بىرىد قىصە و حكايەل — دىخى او قومايز . »

ايى خىط آراسىنە كوسىريلەن سوزلىرى قرآن كريمىك مندرجاتىنە اشارىتىر . خطيب افتدى عهد عتىق كتابلىرنىدە خلاصکارک آتىما كله جىكىنى تېشىردىن باشقە بىرىشى كورمدىكى و عهد جىدىك كتابلىرنىدە يالكىز آنڭ بىشارات و روادىنى او قودىنىي جەتىلە قرآنندە دىخى آنڭ كىلىدېكىنى تېشىرە مخصوص آيتىردىن بشقە بىرىشى كورمك اىستەمپىر . موجب عبرت احوالە داۋى آياقى او قوينجە بىچارەنەن حزىن و كىرىزى آرتىور . نېيپەم ؟ آنەيى سائزە كېيى حضرت بىغمىر دىخى اندار و تېشىر اىچون بعث بىورلىشىر . « انار سىنالاڭ بالحق بشيراً و نذيراً » آتى بوكادلات ايدىر . هەممە « يابىها المدثر قە فأنذر » ايت كىرىمە سىنە كورمدىكى او زىرە اندار بىرىجى و ظيفەسىدە . زىراتخىلە تەھلىيە دەن مقدم او لمق لازىم كاولر . بونلر سىزك حزىن و كىرىكىزى آرتىريور سە بونى پىك طېبىي كورزىز ، اما اهل ايمانك سرور و انشراخى تزىيد اىتمىكىدە او لىدىقلىرىنى دە بىلەمە ئىسکىز : « و نزول من القرآن ما هو شفاء و رحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين إلا خساراً » (بىز قرآنندە مؤمنلەن شفا و رحمت اولان شىلىرى ازالى ايدىز ، لەن قرآن انكارا يالە كىنىيە ئىلەنلرک آنچىق ضرر و خسارىنى آرتىر) .

خطيب بورادە انصافلىنى پىك ايلەر و كوتورىيور . چونكە قرآن كريمىك مندرجاتى « مجرد قىصە و حكايەلر » دەن عبارت او لمق او زىرە كوسىرىيور . « نحن نقص عليك احسن القصص » قول كريمىنە كورمدىكى او زىرە كرچە قرآنندە موجب عبرت قىصەلر و ارسەدە بوندىن بشقە وعد و وعىدلر ، دنيالىك و آخرتك او صافى ، انشائىت و حكمتلىرى احکام حقىنە دىخى يىجە آيتىر و اردر . خطيب افتدى كىرىنى تزىيد اىتمە كىز اىچون غالبا بونلىرى او قومامش او لىمالىيدەر . اكىر سىز او قومادىسە كىز مستشر قىلدەن قرآن كريمى تەھلىل و تصنیف ايدىلر واردەر . هايدى بى

سرافعات دېغىيە:

خطبهلر

٣

حضرت آدمك بېتىرە ھەروەھە داڭر

كېن نىخە دەن ما بىعە

ناسارا اعتقادىنجە بىتون شو عالىدىن مقصد « انسان — الله » كەلسىندىز عبارتىر . بىرنجى آدم صالح اولەرق يارادىلش ، او كىندىنى طالح قىلىمش ، بعده وقت موعودىنى دىكىن كەن انىيا يالكىزانسانلارى قورتارە جق مسيحىك ، يىعى الالھى كله جىكى خىر ويرمك اىچون بعث او لەپىشلر ؛ صىكىرە انجىل آنڭ كىلىدېكىنى تېشىر اىتمىش . نصاراڭ توراتى بود درجه يە تۈزۈل ایتدکلارىنە بىلەم موسوى آرقىداشلىرىز نەدىرلىر فقرات آتىيە خطىيەك فىكرينى صراحة كۆستەركىدەدر :

« توراتىدە آنڭ خلاصە شودرەك ابراهىم واسحق و يعقوب ئەزىز ئەپەنلىرىنەن خلاص اىتكەن قەدىر عجىب بىر انسان كله جىكىدر . » بىرچوق احکامى محتوى بولنان توراتى خلاصەسى او لىدىغىنى قبول اىدە من ايسەمەدە مستخلاص بىر حىمىدارك کاوب كىندىلەرنى تخلیص اىدە جىكەنە موسوپىلر انتظار اىتمىكىدەدر .

بويىلە بىر مستخلاص فىكرينىڭ موسوپىتە نزەدن داخل او لىدىغىنى دېكىر برازىزىدە تدقىق اىتمىش او لىدىغىمىزدىن بورادە تىڭارىيە لزوم كورمەك . (تارىخ دىن اسلام . مدخل ٤٥٨) .

« عهد جىدىدە يىعى انجىلدا ايسە آنڭ خلاصەسى ، زېدەسى شو آيتىر : بوكلام ھەروچەلە قبولە شايابىدەكە عىسى المسيح دىنابە كىناھكارلى خلاص اىتكەن اىچون كادى (اطىمو تاس ١ : ١٥) »

اوت ! بىزدە بىلەپۈز كە نصاراڭ اللەرنىدە بولنان انجىل اهل اسلامك حضرت عيسا يە ازىز او لىنىدېغىنى اعتقاد ایتدکلارى كتاب دىكىدەر . بلکە خلاصکارك و لادىنى ، حىاتى ، وفاتى حقىنە چوق وقت صىكەلرە يازلىش و مندرجاتلىرى متناقض كتابىلردر . صەرھىسى كلورسە بوكتابلىرنى دە بىخت ايدىز .

« توارىت مسيحىك كله جىكىنى كۆستەن نېوت ، تەlim ور سەلەرنىن بشقە بىرىش او لىمادىنى كېيى ، انجىل دىخى حضرت مسيحى دىنابى خلاص و آكا حياتابىدە بىخش اىتكەن اىچون كلىش اولان ذات مقامىندە كۆستەر . »

بىشار ئىسويەدەن او لمق او زىرە عهد عتىق كتابلىرنىن اتىان ايدىلەن بعض كلات مقصىددەن او قدر بىعىدەرەك آنلىرى خلاصکارك و عدى دېمكە كىنيسا اربابىنىن ماعدا ھىچ كىمسە جىمارت اىدە من (تارىخ دىن اسلام جلد مىكى ١٠٦) . بالعکس بىز بعثت محمدە حقتىدە بالذات اللەرە بولنان انجىللىرىدەن استنباط اىلەي كىز ادله آنلاردىن قات قات قوتلىدر (جلد مىكى صحىفە ١٥) .

« ايدى بىز حضرت آدمك سقوطى ايلە جىتىدىن طرد او لەپىسى حكايەسىنە صوکىنە قدر حزىن و خيتكە او قومايز . » دېمك اىستىوركە مەلسەمەن قرآنندە بىر حكايەنى صوکىنە قدر حزىن و خيتكە او قورلر . آدمك و ذرىتىنە مەلكىتىن بېھىمەتە دوشىدېكىنى

صکره تحری اولندینی وقت نهدن شورایہ بورایہ ص- افلانیور ونهدن جلپیاہ کیرلدیکی وقت «الھی الھی بنی یچون ترك ایتدک» دیه نظم ایاپوردی. یا الله کندی نفسی کفارت اولمک اوزره تقديم ایتمه مشدر، یا ایتمش ایسے نولومن قورتاق یچون قاچه جق یر آرادینی ونظم ایتدیکی حقدنده کی خبرلر طوغری دکلدر. ایکسندن بربنی قبوله مجبورسکنر. هازکیسی قبول ایده جگکنر تعيیننده سز مخیرسکنر.

ایشی برآز دها ایلرو کوتورلم. اللہ کفارت اولمک اوزره نفسی تقديمہ نهدن مجبور اولمش؟ بو دیدیکنر کناھلری عفو کندنده اقدار وارمیدی، یوقیدی. اکر وارایدی دیرسہ کنر اوحالدہ کندیق فدا ایمک نه حاجت قالیر؟ اکر یوقایدی دیرسہ کنر ذره قدر عقل سایعی اولان کیمسه اویله اقتدار سز الھی قبول یا من. دوستم! سز کندیکنر قوننو چولرندہ، یاخودھو تان تو لایچنده می فرض ایدرک سوز سویلیورسکنر؟ قلب لری نور ایمان ایله مستیر وحب الھی ایله مملو وتوحید حقیق ایله موحد برملت ایچنده: اویله کونک سرین وقتندہ عدن با غچه سنک کولکه سنده کنر ینوب چوجقلرک صافلامباج اوینادقلری کی آغا جلرک آراسنده کنر لئش آدمی تحری ایدن، یاخود بلو طبره قدر اینہ رک قولرندن قربان دیله نن، یاخود قاتنی چارمیخ اوزرنده آقیدوب نفسی انسانلرہ فدا ایدن اللہی قبوله آماده برفرد تصور ایدیلورمی؟ — بروقتلر (۵۱۳ میلادی) سزک. کی مقدس برتاقم ذوات عراقنہ (حیرہ) حکمداری منذر ٹائی اقناعه چالشیورلوردی. بو صرددہ معینی ارکاندن بری قولاغنہ برشی سویلکھ حکمدار ابراز تائز ایتدی. راهبلر بحوالک سیبی اکلامق ایستدکلرنده «نه خبر اسف آمیز! حضرت میکائیل وفات ایتمش» دیدی. «ای حکمدار! سزی اغفال ایدیلورلر. ملکلر نولومن مصوندر» دیدیلر. بونک او زینہ حکمدار «فی الحقیقہ اویله در، بونکله برابر سز بنی اللہ کنر لدیکنہ اقناع ایمک ایستیلورسکنر» دیه آنری اسکات ایتدی. عیجا او مقدس ذات نمنذک بوسو زینہ قارشو براز حجبا حس ایتدیلر می؟ کرجے بن اوراده حاضر دکل ایدم، اما امثالنہ قیاساً اویله بر حسن ظنده بولنہ مام (تاریخ دین اسلام مدخل ۵۱۱).

شو و قبیی دھنخاطرلیورم: ینه او مقدس ذات لردن بری آمریقانک یرلی رؤساندن برینی اقناعه چالیشور ایتمش. رئیس «سویلیکنر ذات ایوب آدم او لمک لازم کاور، فقط اول امر ده معاصر لرینک آکا قارشو نہ معاملہ پايدقلرینی آکلامق ایسترم» دیمیش. مقدس ذات «ئولدیر دیلر» دیه جواب ویرنجہ «قوزم پایاس افدى ا زماننده کندی کوزلریاھ کوروب طانیانلرک قتل ایتدکلری بر آدم حقدنده اون سکنر عصر صکره دنیانک او بر جهندن کلوب اجرای تشویقاندہ بولنان برش خصلت افاده سنه بن نصل قانع او له بیلورم؟» جواب ملزم فی ویره می . . .

خطیب افدى ا سزه شو سوال ده وارد او ملارمی؟ انسانی فلا کتدن فلا کتنه دوشورن شی آدمک کناھی ایدی. ایشته سزک ادعاء کز و جھله الله کلاری، نفسی فدا ایدرک او کناھی عفو ایتیردی، جنتک قاپولری آچلدی، او ته دن بری توارث ایده کلن کناھ بوصورتله اور تادن قالقدی، یعنی سزک

بابدہ کی مفصلاتی کورمہ مش اولیکنر، هیچ او ملارسہ «بار تھلمی سنت ایلر» ک خلاصہ سی اولسون کوزدن چکورمہ لی دکلی ایدیکنر. ایشک طوغریسی قارلایک دیدیکنر: «بز قرآنی غزتھ او قورکی او قورز» دیور (شریعت اسلامیہ وقار لاپل صحیحہ ۳۲۵). لکن حقیقی بولیه اعتراف ایمک ایچون قارلایک انصافی کی برا انصافہ مالک اولمک ایستر. آنی ایسے بزم خطیب کی دو اندن انتظار ایمک سادہ دلکدر. بوس بیدن خطیب نشر ایتدیکی خطبه لری تحری حقیقت ایچون دکل، بلکہ اهل انصافک بزی بوبادہ معدور کورہ جکلرینی امید ایدر ز. «آنچق آنہ - عظیم، کبیر، قادر و مادہ حی اولان خلاصکار حقنده - او قورز. »

دوستم عظیم، قادر، حی، قوتی سماوات و ارضی محیط اولان منجی حقیقی حقنده او قومی ایسترس، کنر یکانہ کتاب توحید اولان قرآن کریمہ مراجعت ایدیکنر. بز بوبادہ کی آیات جلیلہ دن بمضارینک ترجمہ سی انگلیز جه دن مترجم « دین اسلام » نام اثر مزہ تینسا درج ایتمش ایدک (صحیفہ او توز بش و مابعدی) . بورادہ ده بربی اتیان ایدم: « هو الله الذي لا إله الا هو حالم الغیب والشهادة هو الرحمن الرحيم » ذات اجل واعلی شول معبد حقیقیدر که آندن ماعدا عبادتہ مستحق یوقدر، مشهودات و مغیبات علم محیط ازیسنسک محاطی، عوالم و کائنات رحمت و عنایت فیاض انه سنک مشمولیدر. « هو الله الذي لا إله الا هو الملك القدس السلام المؤمن العزيز الجبار المتکبر سبحان الله عما يشرکون » (اول الاله در که عبادتہ شریک یوقدر، بالجملہ عوالمک مالک حقیقیسیدر، شائبہ نقساندن متزه، آفات و خللدن بری در، امان آنک ید قدرتندہ، علم امکان حفظ و حراستندہ در. حکمندہ غالب، عظمتندہ منفرد در. الوهیت و خواص الوهیتہ مشارکلردن منزه در). « هو الخالق الباری المصوّر له الاسماء الحسنى يسبح له ماق السماوات والارض وهو العزيز الحكيم » (کائناتی مقتضای حکمت او له رق ایجاد، بدایع مکوناتی عالم هستی یہ ایصال و اصلاح ایدر، بتون موجوداتی برو صورتله الباس ایلر. نیچہ کوزل اسمیری وارد در. حکم و تقدیرنده عنزیز و غالب، امر و تدبیرنده حکیم و قادر در) .

حقیقی عیسی حقنده کی آیات جلیلہ ده قرآن کریمہ ده او قویہ - بیلورسکنر. على الحصوص سورۃ نسا و سورۃ ماڈدہ بولنان آیتلری پک اعلا بیلورسکنر.

خطیب افندی، سزک انجیلاده خلاصکار حقنده او قو دینگنر یا اسکنر او قدر دکلدر، با فکنر دها نه معرفتلو او قویورسکنر:

« او مسیح الله اولوب کندی نفسی کناھلیزه و یا لکنر بزم کنـ اھلیزه دکل، آنچق بتون دنیانک کناھلری به دخنی کفارت اولمک او زرہ تقديم ایتدی وهر کیم آکا ایمان ایدو ب حاج او زرندہ دوکلش اولان قاننہ کو کنورسہ خلاص بولور و قدس اولور. »

بورادہ برآز توقف ایمک ایسترم. مادام که الله کفارت اولمک او زرہ کندی نفسی تقديم ایتمش ایدی.

فَلَمَّا

اسلامده فن و فلسفه

مُؤسَّاتٌ فِي رَدِّهِ خَسْرَهُ هَانَهُ لَهُ

علمای اسلامیه طرفندن فن طبیه نه درجه لرده اهمیت ویرلش
اولدینی اخلاقیه یادکار بر اقش اولدقلری کتبخانه لر طولومی آثارك
تدقیقندن اکلاشیله بیلور. اك مشهور ارباب فن و حکمتک تراجم احوال
و آثارینه تخصیص ایدیلن صحیفه لرک مطالعه سندن ، بونلردن همان قسم
کلیسنتک فن طبیه پک واسع بر اقتدار ، پک درین بر خذاقته مالک
اولدقلری استدلال اوانه بیلور .

اطبای اسلامیه تدریساتلرین بیمارستانلر (خسته خانه‌لر) داخلنده‌کی در سخانه‌لرده اجرا ایتدکلرندن بورالری هم خسته خانه، همده بور طب فا کولته‌سی حالته‌دی ایدیلر. بوسایه‌ده شاکردان او قودقلری نظریات علمیه‌نک بالفعل تطیقات عملیه‌سی ده کوریرلردى. اک مشهور بلاد اسلامیه‌ده تأسیس ایدلش اولان خسته خانه‌لرک تعدادیتنه، شعله معرفتک ایلک مرکز انشعاعی اولان بگداددن باشلا بورز:

مشارالیلک مخدومى (سنان بن ثابت)، پدرینىڭ تۈرجمە حالىه
دائىر يازدىيلى ائرده عباسيلىر دورنده بىغداددە تأسىيس ايدىلىن بىمارستىلىر
حقىقىنده معلومات موئۇقه وىرمىشىدۇر. سنان، بۇ ائرنە دېپوركە:
«پدرم ثابت بن قره خلیفە مقتدر طرفىندن خىستە خانەلر سر طباپتنە^{تىعىن}
تىعىن و نظارت عمومىيەدە وزىر على بن عيسى يە تودىع اىدىلشىدى.

برىئە خىستەلرگە مقدارى چوغالمىش اولدىغىندىن وزىر پدرمە كونىرىدىيلى
پىتىخىرىاندە: اطيانك خىستەلرى ھەكون تخت نظارتىدە بولۇندىرىەرق
اىغىدە و علاجلىرىنى بالذات وىرملىرى و تداويملىرىنى صوك درجه اعتنا
ايتملىرى لزومى اشعار اىتىشىدى. پدرم درحال اوامرگە حرفاً اجرامى

بالاده « کناه آکا طبیعت ، زحمت و مشقت آکا عادت و موت آنک ختامی اولدی » دیمیش ایدیکز ؛ شمدى ده « هر کم آکا کونورسە مقدس اولور » دیورسکز ؛ یعنی کناهدن ، زحمت و مشقت دن موت دن خلاص اولور ، دیمک ایستیورسکز . بودیدیککنگزه کوکننلرک اینچنده میلیونلر له پالیقاریالروار ؛ عجبا بونلرده اوقدسیته نائل اولش و طبیعت آئیمه لری تحول اینشمیدر ؟ رومایلیده سلاحسن ، مدافعه سزیوز بیکلر جه بیچارکانی صفووق قان ایله و درلو اشکنجه لر له اولدیرن ، قادین اختیار و حق معصوم چو جقلمی احراق بالنار ایلهین ، ولیلرینک کوزی اوکنده مخدرات حقنده انواع فحشیاتی ارتکاب و بعده قتل اینکله دخی و حشترینی تسلیم ایده بیه رک جنازه لری فازیقلایان چلپا پرسنلر ؛ و بونلرک و حشترینی کوردکلری حالده التزام سکوت و حق سترواخفا مسلکنی طوئان میلیونلر له مدنیلر هپ بو قدسیته نائل اولمشلر میدر ؟ خطیب افندی ! اکر منصف بودات ایسه کز تسليم اینمه ایسکنگز که انسانک طبیعت آئیمه سی زائل اولدقدن صکره آرتق عصیان اینکه اندن کلز ، عادتا ملکلر کی اولور . کندینی نصارا عد ایدنلر هپ بویله میدر ؟ اکر اویله اولسە ایدی امین اویلکنگز که عالم بشریت کور دکلدر ؛ هر کس بوجالی کورر و قبوله شتاب ایدردی . بالعکس اللهک یزیوندہ وکالتی در عهدہ ایدنلر دن عفو است حصالنده کوریان سهولت زائل اولدی یعنی کمال افتخار ایله ادعا ایندیککنگز طبیعت آئیمه بیه دها زیاده بر فمالیت ویرمکده در . « شریعت اسلامیه » ده فری سینکر غنیه سندن نقالاً بر فقره حکایه اینم ایدم ؛ لوندره ده تورات حافظلر ندن بر راهب صفووق قان ایله او توزقادین اولدیرمش (صحیفه ۱۲۱) . بودات او خلاصکاره کوکنن مقدس لرک همده اقدس لر ندن ایدی ، عجبا آنک ده طبیعت آئیمه سی تبدل اینشمی ایدی ؟ کوریورسکنگزیا ؟ کوکنن دیککنگز نمل پل چورولو ایش . اکر کونکه جک شی آرایورسە کز سعی ذاتیکنگز در ؛ فخط بونده ده ازلى وابدی و هر درلو نواقص دن منزه ذات احادیثک هدایتنه التجا اینمه لر سکنگز .

مکوڈ اسعد

دوام اپدھجک